

BERT ALTENA
EEN BROEINEST DER
ANARCHIE



Dat men thans in zijnen naam de hand reikt aan de verdrukkers om het volk in druk en ellende te houden, bewijst hoe men van hem een karikatuur heeft gemaakt.

Hoe hemelsbreed verschilt het optreden van Jezus met dat der geestelijken van thans.

Bewoog hij zich uitsluitend onder de armen en misdeelden, zij scharen zich het liefst onder de lui die het «slijk der aarde» bezitten.

Had Jezus geen steen waarop hij zijn hoofd kon neerleggen, zij (de geestelijken) bewonen prachtige, groote gebouwen.

Jezus ontving voor zijn optreden alleen de liefde der armen en den haat der rijken, zij genieten daarvoor vette traktementen.

Had Jezus de rijken tegen zich, zij hebben de rijken op hun hand. Dit nu is te verklaren. De geestelijken bewijzen de rijken onschatbare diensten. Immers, zoolang zij de ongerechtigheden der rijken ontzien en 't arme volk tevredenheid, lijdzaamheid en berusting voorpreken, zoolang kunnen de rijken onbezorgd leven op kosten des volks.

Zoolang de geestelijken doorgaan de oogen des volks naar boven te richten, zoolang kunnen de rijke schobbejakken hier beneden ongemerkt hunne brandkasten vullen met hetgeen ze 't volk ontstelen!

Zoolang men de armen een berg van rijstepap hiernamaals belooft, zullen zij zich tevreden blijven stellen met een droogen broodkorst hier beneden, waardoor de rijken des te meer kunnen genieten.

Zeker, de predikanten bewijzen de rijken onschatbare diensten en al beweert Talma het tegendeel, wij zien dagelijks dat zij flinke steunpilaren voor de geldzakheerschappij zijn.

Waar is de predikant die op den kansel de rijken een aanklacht naar 't hoofd durft te slingeren, zooals Jezus dat deed volgens Matthëus 23 : 14 :

«Wee U, gij schriftgeleerden en farizeërs, gij geveinsden; want gij eet de huizen der weduwen op, en dat onder den schijn van lang te bidden;»

En verder volgens Matth. 23 : 23 :

«Wee U gij schriftgeleerden en farizeërs, gij geveinsden; want gij vertient de kruisemunt en de komijn, en gij laat na het zwaarste der wet, namelijk het oordeel en de barmhartigheid en het geloof.»

Welke predikant durft van zijn preekstoel de geldmannen woorden toevoegen als in Matth. 23 : 27 : «Wee u gij schriftgeleerden en farizeërs, gij geveinsden, want gij zijt de witgepleisterde graven gelijk, die van buiten wel schoon schijnen, maar van binnen zijn ze vol doodsbeenderen en alle onreinigheid» en hen te noemen «slangen» en «adderengebroedsels», zooals in Matth. 23 : 33?

verliezen van god Kapitaal.

Zij hebben elkaar noodig, kapitaal en godsdienst! Het eerste kan niet zonder den steun van de laatste en omgekeerd hetzelfde; broederlijk gaan beiden samen in de bestrijding tegen de sociaal-demokratie om 't volk onder den duim te houden.

Nog eens, wij vinden het verklaarbaar dat de geestelijkheid tegen ons optreedt! Wanneer wij den baas worden, zouden zij anderen arbeid moeten verrichten dan 't voordragen van oude gedrukte preeken over zaligheid en wat dies meer zij.

Maar het volk heeft geen reden, om, staande op den bodem van het christendom, ons te bestrijden. Veeleer moest zij 't omgekeerde doen. Wilde ook Jezus niet dat alle menschen als broeders en zusters leefden?

Welnu, dat is ook het groote doel wat de Sociaal-Demokratie najaagt! Zeker, alle menschen behooren als broeders en zusters te leven. De samenleving dient één groot huisgezin te worden. Maar daarvoor is noodig dat alle menschen gelijk recht en aanspraak krijgen op leven en genot!

Niet langer behoort de eene zich te baden in overdaad en de andere zich om te wettelen in ellende; niet langer behoort in 't eene gezin een volle brandkast, in 't andere een ledige broodkast te staan; niet langer behoort het eene gezin kasteelen met 7, 8 à 10 kamers, en 't andere kleine krotjes te bewonen. Neen, allen broeders en zusters, allen gelijke aanspraak op de middelen om te leven; gelijke aanspraak op voeding, kleding en huisvesting! Zoo wilde Jezus het, zoo willen het de sociaal-demokraten!

Ja, maar de zaligheid, 't hiernamaals, zeggen de geloovigen onder de arbeiders!

Och, laten de arbeiders toch wijzer zijn, en zich daarover niet bezorgd maken! Waarlijk, als er iemand zalig wordt, dan moet 't toch wel een arbeider zijn. Is hij niet een toonbeeld van plichtsbetrachting? Zwoeft, ploetert hij niet van vroeg tot laat, ten nutte der menschheid? Bewijst de arbeider niet onschatbare diensten aan de maatschappij? Dat alles maakt hem reeds zalig en daarbij, wanneer men leeft, doet en handelt evenals het een mensch betaamt en zooals de sociaal-demokratie het wil, dan is er waarlijk niet veel meer noodig.

En wat 't praatje van 't «hiernamaals» aangaat, och, dat de arbeiders zich ook daarmee niet langer laten afschepen.

Men belooft hen een beter leven hiernamaals, om hen het ellendig lot hier beneden met kalmte te doen dragen, en onderwijl mesten de rijken zich vet van 't geen het volk voortbrengt.

In dit boek staan de mensen centraal die de arbeidersbeweging, met name de vrij-socialistische (anarchistische) richting, droegen. Wat bewoog hen? Waren ze losgeslagen, zoals sommige historici menen? Behoorden ze tot de armste groepen, zoals andere hebben geschreven? Wat onderscheidde hen van de arbeiders die zich aansloten bij de christelijke of de sociaal-democratische arbeidersbeweging? Waardoor kende een stad als Vlissingen een veel radicaler arbeidersbeweging dan bijvoorbeeld Middelburg?

Op deze vragen gaat Bert Altena in. Bij voorkeur komen in zijn verhaal de arbeiders zelf aan het woord en dan blijkt dat de verklaring voor hun radicalisme niet zozeer bij hen gezocht moet worden. In een bijzonder levendig betoog toont de auteur aan dat de aard van arbeidersbewegingen vooral samenhangt met de aard van de samenleving en (zij het in veel mindere mate) met de ervaringen op de bedrijfsvloer.

Bert Altena plaatst zijn onderwerp in het kader van de maatschappelijke ontwikkeling als geheel. Zo ontstaat een geschiedenis die niet beperkt blijft tot Vlissingen, maar in wezen een beeld geeft van opkomst, bloei en ondergang van de anarchistische arbeidersbeweging in Nederland. De aanpak die Altena gekozen heeft, leidt bovendien tot een heel oorspronkelijke visie op de ondergang van de standenmaatschappij, op de verzuiling en de verzorgingsstaat. Daardoor is 'Een broeinest der anarchie' een vernieuwende studie op het gebied der sociale geschiedenis.

BERT ALTENA studeerde in 1978 aan de Vrije Universiteit cum laude af in de contemporaine geschiedenis. Nadien werkte hij op het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis als redacteur van de *International Review of Social History*. Vanaf 1983 was hij in dienst van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek. Hij schreef artikelen in allerlei bladen en publiceerde in 1985 samen met Homme Wedman: Tussen anarchisme en sociaal-democratie. 'Het Revolutionaire Kommunisme' van Christiaan Cornelissen (1864-1943) Voor 'Een broeinest der anarchie' ontving hij de Dirk Jacob Veegensprijs 1989.

Omslagontwerp: Robert Nix

Foto voorplat: deel van het portret van de syndicalistische metaalbewerkers die in 1928 aan de grote staking bij 'de Schelde' hebben deelgenomen.

Tekst achterplat: gedeelte uit 'Christen en Socialist', hoofdartikel in *De Toekomst*, 18 november 1893.